॥ इति रघुवंशपंचमः सर्गः समाप्तः ॥ ग्रन्थाग्र ॥

LIBRARY UNIVERSITY PENNSYLVANIA

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीगुरुभ्योनमः॥ तमधरेविन्ध्यक्षितीश्वरं
निःशेषविघ्नाणितकोशजातं॥ उपानविद्योगुरुदक्षिणार्थीकौत्सःप्रपेदे
वरतंतुशिष्यः॥ १॥ समन्मयेवीतहिरण्मयत्वात्रेनिधायार्घ्यमनर्घ
शीलः॥ ऋतप्रकाशांयशसाप्रकाशःप्रत्युज्जगामातिथिमातिथेयः
॥२॥ नमर्चयित्वाविधिवद्विधिज्ञस्तपोधनंमानधनाग्रयायी॥वि
शांपतिर्विष्टरभाजनमारात्सुतांजलिःकुत्रविदित्यवाच॥३॥अप्य
ग्र्णीर्मंत्रकृतामृषीणांकुशाग्रबुद्धेकुशलीगुरुस्ते॥यतस्त्वयाज्ञा
नमशेषमासंलोकेनचैतन्यमिवोद्गिरभ्मेः॥४॥कायेनवाचामन
सापरश्चयत्संस्मरंतंवासवधैर्यलोपि॥आपाद्यतेनव्ययमंतरायैः ॥१॥

कश्चिन्महर्षेस्त्रिविधंतपस्तत्॥५॥आधारबंधप्रमुखैः प्रयत्नैःसंवर्द्धितानां
मुनिनिर्विशेषं॥कश्चिन्नवाप्तादिरुपप्लवो वःश्रमच्छिदामाश्रमपादपानां
॥६॥क्रियानिमित्तेष्वपि वत्सलत्वादभग्नकामामुनिभिःकुशेषु॥तद्
कश्यप्याच्युतनाभिनालाकश्चिन्मृगीणामनघाप्रसूतिः॥७॥निर्वर्त्यते
यैर्निममाभिषेकोयेभ्योनिशामांजलयःपितृणां॥तान्यं छषड्घ्रिकुलैः
कृतानिशिवानिवस्तीर्थसलानिकश्चित्॥८॥नीवारपाकादिकुटंकरी
थैरामृश्यतेज्ञानपदैर्नकश्चित्॥कालोपपन्नातिथिकभागधेय्यं श
रीरस्थितिसाधनंवः॥९॥अपिप्रसन्नेनमहर्षिणात्वंसम्यग्विनीयानु
मतोगृहाय॥कालोह्ययंसंक्रमितुंहितीयंसर्वोपकारक्षममाश्रमंते॥१०

वर्णांक:

तवार्हतोनाभिगमेनसंमनोनियोगशिक्षयोत्सुकंमे॥ अप्यात्मयाशासितु न
रात्मनाथाप्तोसिसंभावयितुंवनान्मां॥११॥ इत्यर्घ्यपात्रानुमितव्य
यस्यारघोरुदारामपिगांनिशम्य॥ स्वार्थोपपत्तिंप्रतिदुर्बलाशस्तमित्य
वोचद्वरतंतुजिष्यः॥१२॥ सवर्त्तनोवार्तमवेहिराज्ञाथेकुतस्त्वय्यशु
भंप्रजानां॥ सूर्येतपत्यावरणायदृष्टेः कलेपतलोकस्यकथंतमिस्रा॥
१३॥ भक्तिःप्रतीप्स्येषुकुलोचितानेपूर्वान्महाभागनयातिशेषे॥ व्यती
तकालस्त्वहमभ्युपेतस्त्वामर्थिभावादितिमेविषादः॥१४॥ शरीरमात्रे
णनरेंद्रतिष्ठभाभासितीर्थप्रतिपादितर्द्धिः॥ आरण्यकोपात्तफलप्रसू
तिःसंधेननीवारइवावशिष्टः॥१५॥ स्थानेभवानेकनराधिपःसन्किं ॥२॥

चनत्वमस्वजंघ्यनक्षि॥ पर्यायपीतस्य सुरैर्हिमांशोः कलाक्षयः श्लाघ्यते
रोहिरद्वैः॥१६॥ स्वदन्यतस्तावदनन्यकार्योगुर्वर्थमाहर्तुमहंयति
ष्ये॥ स्वस्त्यस्तुतेनिर्गलितांबुगर्भैर्गुरुर्नानर्तितयात कोपि॥१७॥एता
वदुक्त्वाप्रतियातुकामंशिष्यंमहर्षेर्नृपतिर्निषिध्य॥ किंवस्तुविद्वन्गुर
वेप्रदेयंत्वयाकियद्वेतिनमन्ययुंक्त॥१८॥ततोयथावद्विहिताध्वराय
तस्मैसमावेशविवर्जिताय॥ वर्णाश्रमाणांगुरवेसवर्णीविचक्षणः
प्रस्तुतमाचचक्षे॥१९॥ समाप्तविद्येनमयाम हर्षिर्विज्ञापितोभूह
रदक्षिणायै॥ समेचिरायासबलिर्नोपचारांतांभक्तिमेवागणयत्सुरे
स्तान्॥२०॥निर्बंधसंजातरुषार्थकार्श्यमचिंतयित्वागुरुणाहमुक्तः॥

विनस्यविद्याधरिसंख्ययामेकोटीश्चतस्रोदशचाहरेति॥२१॥सोहंसपर्या
विधिभाजनेननमस्त्वाभवंतंप्रभुराड्ढरोषं॥अभ्युत्सहेसंप्रतिनोपरोद्धुमत्सं
॥३॥ रश्छुतनिश्चयस्य॥२२॥ इत्थंद्विजेनर्षिजराजकांनिरावेदितोवेदविदांवरेण॥एनोनिवृत्तेंद्रिवृत्तिरेनंजगादभूयोजगदेकनाथः॥२३॥गुर्वर्थ
मर्थीश्रुतपारदृश्वाघोःसकाशादनवाप्यकामं॥गतोवदान्यांतरमित्ययं
मेमाभूत्परीवादनवावतारः॥२४॥त्वंप्रशस्तेमहितेमदीयेवसंश्चतुर्थो
ग्निरिवाग्न्यगारे॥द्विजाग्र्यहान्यर्हसिसोढुमर्हन्यावद्यतेसाध्वधितुंत्वदर्थं
॥२५॥तथेतिनस्यावितथांप्रतीतःप्रत्यग्रहीत्तांगिरमग्रजन्मा॥गामा
नसारांरघुरप्यवेक्ष्यनिश्क्रष्टुमर्थंचकमेकुबेरात्॥२६॥वसिष्ठमंत्रोक्षण

॥३॥

नात्मभावादुदन्वदाकाशमहीधरेषु ॥ मरुत्सखस्येव बलाहकस्य गतिर्विजघ्ने न हि
तद्रथस्य ॥ २७ ॥ अथाधिशिश्रायनयः प्रदोषे रथं घुरि स्थिरतुरङ्गयुग्मं ॥ सामं श्रेय
तसंभावनयैव धीरः कैलासनाथं तरसाजिगीषुः ॥ २८ ॥ प्रातः प्रयाणाभिमुखायतस्मै
सविस्मयाः कोशगृहेनियुक्ताः ॥ हिरण्मयं कोशगृहस्य मध्ये ददृशुः शिरःस्रप
तितान मल्लः ॥ २९ ॥ तं भूपतिर्भासुरहेममाशिल्क्ष्यं वेराटभियास्यमानात् ॥ दि कु
देशकौत्साय समस्तमेव क्रमेण रिक्तं वज्रमभिन्नं ॥ ३० ॥ जनस्समाकेतनिवासि श्रृंग
नस्तौ दृष्ट्वा भृशं नाभिनंद्य सत्वौ ॥ गुरुप्रदेयाधिकनिःस्पृहोर्थी नृपोर्थिकामा
दधिकप्रदश्च ॥ ३१ ॥ अथोष्ट्रवामीशनवाहिनार्थं प्रतेस्थिवांस्तौतमनामऋषिः ॥ स्मृ
शन्करेणानतपूर्वकायं संप्रस्थितौ वाचमुवाच कौत्सः ॥ ३२ ॥ किमत्रचित्रं यदि का

मस्मर्भूर्यन्तिलेनस्याधिपतेःप्रेनानो॥ अचिनतीयस्फुतवप्रैवोमनीषितंद्योरपियेनदु॥३३॥ ९
ग्धा॥३२॥ आशास्समन्यस्तुनरूभूतंश्रेयांसिसर्वाण्यधिजग्मुषस्ते॥ पुत्रेल
भस्वात्मगुणानुरूपंभवंतमीड्यंभवतःपितेव॥३४॥ इत्थंप्रयुज्याशिषमग्रजन्मा
राज्ञेप्रतीयायगुरोःसकाशं॥ राज्ञापिलेभेस्फुतमाशुतस्माच्चैतन्यमर्कादिवज्ञी
वलोकः॥३५॥ आस्तेस्मदूर्वेकिलतस्यदीर्घाकुमारकल्पंस्फुवेकुमारं॥ अतः
पिताब्रह्मण एवनाम्नानमात्मजन्मानमजंचकार॥३६॥ स्फुतदोर्जोस्थितदेव
वीर्यंतथैवनैसर्गिकमुज्जनत्वं॥ नकारणात्त्याहिभिदेकुमारःप्रवर्तितोदीपइवप्रदी
पात्॥३७॥ उपात्तविद्योविधिवद्गुरुभ्यस्तंयौवनेदत्तविशेषकांतं॥ श्रीर्युक्तका
माधिगुरोरनुज्ञांधीरवकन्यापितुराचकांक्ष॥३८॥ अथेश्वरेणाभकेशि ब्रू ॥४॥

कानोत्सवयंवरार्थंखमरिंदुमत्याः॥ आप्तैःकुमारानयनोत्सुकेनभोजेनदूतोर
घवेविसृष्टः॥३९॥ तेश्लाघ्यसंबंधमसोविचिंत्यदारक्रियायोग्यदशंचपुत्रं॥
वरूथपत्यामासससैन्यमेनमद्भोविदर्भाधिपराजधानीं॥४०॥ तस्योपकार्
यारचितोपचारान्येतराजानपदोपदर्शिभिः॥ मार्गेनिवासामनुनेंद्रसूनोर्बभू
वुरुद्यानविहारकल्माः॥४१॥ सनर्मदारोधसिसीकरार्द्रैर्मरुद्विरानर्तितन
क्तमालैः॥ निवेशयामासविलंघिनाध्वाक्लांतरंजोधूसरकेतुसैन्यं॥४२॥अ.
थोपरिष्टाद्गिरेरुदंचद्विः प्राक्सूचितानःसलिलप्रवेशैः॥ निर्धौतदानामलग
ंडभित्तिनिर्वन्यःसरिन्नागनिमज्जन्॥४३॥ निःशेषविक्षालितधातुनापिवप्र
क्रियामरुत्वन्मलटेषु॥ नीलोर्ध्वरेखाशबलैर्नशंसन्दन्तद्वयेनाग्र्यकुंठ

तेन॥४४॥ युग्मं॥ मंहरविक्षेपलघुक्रियेणहस्तेननीराभिमुखः सशब्दं॥ वक्षोभिदेन्द्रहु
तस्तांगान्वार्यर्गलाभंगइवप्रवृत्तः॥४५॥ शैलोपमः शैवलमंजरीणांमालानिकर्षं
स्तरसासपश्चात्॥ पूर्वंतदुत्सीडितवारिराशिः सरित्प्रवाहस्तटमुत्ससर्प॥४६॥त
स्मैकनागस्यकपोलभित्योर्जलावगाहक्षणमात्रशांता॥ वन्येतरानेकपदर्शनेन
पुनर्दिदीपेमददुर्दिनश्रीः॥४७॥ समंछदक्षीरकटप्रवाहमसह्यमाघ्रायमदंतदी
र्घे॥ विलंघिताघोरणतोत्रयत्नाःसेनागजेंद्राविमुखाबभूवुः॥४८॥ मधि
भवंधद्रुतयुग्मशून्यभग्नाक्षपर्यंतरथंक्षणेन॥ रामापरिक्षाणविहस्तयो
धंसेनानिरानुमुलंचकार॥४९॥तमापतंतंनरपतेरवध्योवन्यःकरीति वे २
श्रुत्वाकुमारः॥निवर्तयिष्यन्निशितेनकुंभेजघानना[illegible]यतलक्ष्य
पः॥५०॥ सविद्धमात्रःकिलनागरूपमुत्सृज्यतद्विस्मितसैन्यदृष्टः॥स्कु

त्या २५

रत्नप्रभामंडलमध्यवर्तिकांतंवपुर्व्योमचरंप्रवेदे ॥ ५१ ॥ अथप्रभावोपनतैःकु
मारकल्पद्रुमोत्थैरवकीर्यपुष्पैः ॥ उवाचवाग्मीदशनप्रभाभिः संवर्धितोर
स्थलतारहारः ॥ ५२ ॥ मनंगशयारवलेपमूलादवाप्तवानस्मिमनंगजत्वं ॥ अ
नेहिगंधर्वपतेस्तनूजांप्रियंवदांमांप्रियदर्शनस्य ॥ ५३ ॥ सचानुनीतःप्रणतेन
पश्चान्मयामहर्षिर्मृदुतामगच्छत् ॥ उष्णत्वमग्न्यातपसंप्रयोगाच्छैत्यंहिय
त्सलिलस्यसिद्धं ॥ ५४ ॥ इक्ष्वाकुवंशप्रभवोयदातेभेत्स्यत्यजःकुंभमयोमुखेन ॥
संयोक्ष्यसेस्वेनवपुर्महिम्नानदेत्यवोचत्सतपोनिधिर्मां ॥ ५५ ॥ संमोचितः स
त्वनयाहशापाच्चिरप्रार्थितदर्शनेन ॥ प्रियंचेरवंतानकुर्यांवृथा
हिमेस्यात्त्वपदोपलब्धिः ॥ ५६ ॥ संमोहनंनामसखेममास्त्रंप्रयोगसंहार

विघ्नकमंत्रं ॥ गांधर्वमादत्स्वयतः प्रयोक्तुर्न चारिहिंसाविजयश्रुतेस्ते ॥ ५७ ॥ अ
लंध्रियामांप्रतियन्मुहूर्तंदयापरोभूःप्रहरन्नपित्वं ॥ तस्मादुपच्छंदयतिप्रयो
ज्यंमयित्वयानप्रतिषेधरौक्ष्यं ॥ ५८ ॥ तथेत्युपस्पृश्यपयःपवित्रंसोमोद्
वायाःसरितोनृसोमः ॥ उदक्प्लवःसोत्थितदत्तमंत्रंजग्राहतस्माभिगृहीत
शापान् ॥ ५९ ॥ एवंतयोरध्वनिदेवयोगादासेदुषोमाल्यमचिंत्यहेतु ॥ एको
ययौचैत्ररथप्रदेशान्सौराज्यम्यानपथाविदर्भान् ॥ ६० ॥ तंतल्लिवासंनगरोप
कंठेतदागमारूढगुरुप्रहर्षः ॥ प्रत्युज्जगामक्रथकैशिकेंद्रश्चंद्रंप्रवृद्धोर्मि
रिवोर्मिमाली ॥ ६१ ॥ प्रवेश्यचैनंपुनरग्नयार्घीनीचैस्तथोपाचरदर्पित
श्रीः ॥ मेनेस्वयानव्रजनःसमेतोवैदर्भमागंनमजंगृहंवा ॥ ६२ ॥ तस्याधि
कारिपुरुषैःप्रणेतैःप्रदिष्टंप्राग्द्वारवेदिविनिवेशशोभि
पूर्णकुंभां ॥ रम्यां

रघुप्रतिनिधिः सनयोपकार्यो बाल्मात्परामिवदशांमदनोध्युवास ॥६३॥
नत्वस्वयंवरसमाहृतराजलोकं कन्यालाभकोनीयमंजस्यलिप्सोः ॥ म
भावाद्बोधकलुषादयितेवराभोनिद्राविरेणनयनाभिमुखीबभूव ॥६४ व २
श्रीराम ॥ नकर्णभूषणनिषीडितपीवरांसंन्यस्योनरस्थदविमर्दलक्षांगरागं ॥ सि
नोन्मत्तः सवयसः प्रतिबोधमेत्रीबोधमनुषसिवग्भिरुदारवाचः ॥६५॥ रात्रि नें
र्गतिरमतांवरमुंचशय्यांधात्रीहस्तेवननुधूर्जगतोविभक्ता ॥ यामेकनस्त नि ६
बिभर्तिगुरुर्विनिद्रतस्माभवानपरधुर्यपदावलंबी ॥६६॥ निद्रावशोभवतात
प ह्यभवेस्यमाणापर्युत्सुकत्वमबलानिशिखंडितेव ॥ लक्ष्मीर्विनोदयतियेनदि
गंतलंबीसोपित्वदाननरुचिंविन्नद्धतिचंद्रः ॥६७॥ तद्यन्नुनायुगपदुन्मिष

॥ ये तालिकालेलितं अंधमनोहरानि ॥

नेननावत्सघ: परास्त तुलामधिरोहनांडे॥ प्रस्यंदमानपरुषेतारनारमंतश्चक्षुस्त
वप्रचलितभ्रमरं चपत्सं॥६८॥ दंता-थंहीतिपुष्पमनोहानांसंहसौरुणा
शुभिन्नै:॥ स्वाभाविकपरगुणेनविभावयु:सौरभ्यमीप्सुरिवतेमुखमारुतस्य।
॥६९॥ तांम्रोष्ठरेषुपतिनंदुमपल्लवेषुनिर्धौतहारगुलिकाविशदंहिमांभ:॥
आभानिलब्धपरभागेयाधरोष्ठेलीलास्मितंसदशनार्चिरिवत्वदीयं॥७०॥
यावत्सतापनिधिराक्रमतेनभानुरहायनावदरुणेननमोनिरस्तं॥ आयोध॥
नाग्रसरतांत्वयिवीरयातेकिंवारिपुंस्तगुरु:स्वयमुछिनत्ति॥७१॥ ज्याघ्या
तहात्यभयपक्षविनीतनिद्रा:स्तंबेरमामुखरश्रृंखलकर्षिणस्ते॥ येषांवि
भांत्यनरुणारुणरागयोगाद्भिन्नाद्रिगैरिकतटाइवदंतकोशा:॥७२॥ दी
र्घेष्वमीनियमिता:परमंडनेषुनिद्रांविहायबनलक्ष्मनायुदेश्या:॥ वक्षो पे

क्षणामलिनमंतिपुरंगानलेख्यानिमेघवशिलाशकलानिवाहता ७३॥भव
तिविरलभक्तिर्मंदिनपुष्पोपहारःस्वकीरणपरिवेषोद्वेदशून्याःप्रदीपाः॥अ
ममपिचगिरंनस्वप्रबोधप्रयुक्तामनुवर्तितशुकसमुन्नावाक्संजरस्थः॥७४
इतिविरचितवाग्भिर्बोधितोराजसूनुःसपदिविगतनिद्रःसत्वमुज्जासचकार॥
मदपटुनिनदज्ञिर्बोधितोराजसूनुःसफरगजरवागोगंसेकनंसप्रनीकः॥७५॥
अथविधिमवसाप्यशास्त्रदृष्टंदिवसमुरुवाचितमंचितःक्षिपस्मा॥कुशल
विरचितानुरूपवेशोऽक्षितिपसमाजंगात्स्वयंवरस्थम्॥७६॥इतिश्रीरघु
वंशेमहाकाव्येपंचमःसर्गः॥ ॥श्रीरामजयरामजयजयरामश्रीकृष्ण
इलाक्षरवंशभट्टस्यात्मजकनेनारायणेनलिखितं॥ ६ हरंबोयं॥

रघुव०॥

॥८॥

॥ ध्र ॥ इतिरघुवंशपंचमः सर्गः समाप्तः ॥ ध्र ॥

॥ ध्र ॥ रामचंद्रप्रसन्न ॥ ध्र ॥ ॥ ॥ ८

LIBRARY UNIVERSITY PENNSYLVANIA